

Bogucka, Maria

Polonica z XVI i XVII wieku w archiwach czeskich

Przegląd Historyczny 48/1, 79-93

1957

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

MARIA BOGUĆKA

Polonica z XVI i XVII wieku w archiwach czeskich

W archiwach czeskich znajduje się wiele źródeł historycznych, dotyczących dziejów Polski i wzajemnych stosunków polsko-czeskich. Miesięczny pobyt w CSR we wrześniu 1956 r. pozwolił mi na przeprowadzenie kwerendy archiwalnej dla szczególnie interesującego w tych stosunkach okresu, obejmującego wieki XVI i XVII. Kwerenda dotyczyła głównie zasobów archiwów praskich: Centralnego Archiwum Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Archiwum Miasta Pragi. Jednocześnie jednak starałam się dotrzeć lub przynajmniej zebrać wiadomości o polonicach znajdujących się w archiwach poza Pragą. Niniejsze sprawozdanie, ze względu na stosunkowo krótki czas poszukiwań na pewno niepełne, pozwoli jednak na zorientowanie się w dość pokażnej masie interesujących polskiego badacza źródeł.

Trzon poloniców z omawianego okresu znajduje się w Centralnym Archiwum Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w Pradze. Najbogatsze rezultaty dały poszukiwania przeprowadzone w tym archiwum w zasobach zwanych Starą i Nową Manipulacją¹. Przechowywane są tu m.in. 4 pudła oznaczone sygn. MS Pol. I, Pol. II, Pol. III, Pol. IV, w których zgromadzono różne akta i dokumenty dotyczące spraw polskich. Gros tych materiałów stanowią różne listy prywatne i urzędowe, w większości oryginały, choć dużo jest także kopii lub conceptów. Przeważa język niemiecki i łacina, aczkolwiek nie brak pism w języku polskim i czeskim. Materiały te są podzielone na niewielkie grupy (każda w papierowej okładce, ze zwięzłą informacją o zawartości na wierzchu) i ułożone — z małymi odchyleniami — chronologicznie.

Oto krótki wyciąg ich treści, podany kolejno według układu w pudłach:

MS Pol. I:

1—5. Materiały dotyczące pertraktacji w sprawie zakazu handlu ze Śląskiem z lat 1538—1549. Są to głównie listy komisarzy wyznaczonych przez Ferdynanda I dla rokowań z Polakami w sprawach śląskich, pisma królewskie do tychże komisa-

¹ W czasie kwerendy na terenie Centralnego Archiwum Ministerstwa Spraw Wewnętrznych cennych informacji i wskazówek udzielił mi pracownik tego Archiwum dr J. K o i l m a n.

rzy itp. Przeważają oryginały w jęz. niemieckim, czeskim i łacinie. Wśród obfitej korespondencji znajduje się instrukcja królewska z 13 XI 1538 r. dla posłów do Polski: Władysława z Lobkowiec, Henryka Bruntalskiego, Joachima Malczan, Henryka Schindla i Jana Plankner, oraz diariusz z pobytu tychże posłów w grudniu 1538 r. na dworze w Krakowie. Wspomnieć też warto o znajdującej się tu korespondencji biskupa wrocławskiego z lat 30-tych XVI w. z Ferdynandem, dotyczącej zagadnień polskich, oraz o liście Zygmunta I do króla czeskiego z dn. 11 VI 1538 r. w kwestii handlu śląskiego. Ciekawe światło na sprawy kontaktów gospodarczych między Polską a Śląskiem w tym okresie rzuca niedatowane pismo Wrocławian (zapewne z lat 1538-40), zawierające orzeczenie w sprawie handlu z Polską.

6. Spory między poddanymi króla polskiego a czeskiego: sprawa między Walentynem Opler a polskich szlachcicem Mikołajem Kampenskim (1547 r.).

7. List Ferdynanda I z 12 XII 1547 r. do starosty poznańskiego z prośbą o udzielenie pewnemu Żydowi z Czech pomocy w odzyskaniu sum, jakie winni mu są mieszczanie z Międzyrzecza Wielkopolskiego.

8. Korespondencja itp. materiały dotyczące sporu między Wrocławiem a Krakowem z powodu składu krakowskiego i innych obciążeń kupców wrocławskich przy przejeździe na jarmarki do Polski (1550-55).

9. Pismo kapituły krakowskiej w sprawie zbiegłego na Śląsk proboszcza z Krzeczyc, Jakuba (1551 r.).

10. Odpowiedź Ferdynanda I na list Zygmunta Augusta w sprawie szkód poniesionych na terenie Czech przez kupca imieniem Hieronim Krügel (22 IX 1553 r.).

11. Objęcie w posiadanie Sanoka przez owdowiałą Izabellę węgierską (1554 r.).

12. Materiały dotyczące pościgu i zamordowania przez wojewodę kaliskiego, Marcina Zborowskiego, zbiegłego do Czech Dymitra Sanguszko (w związku z uprowadzeniem Elżbiety ks. Ostrogskiej, 1554 r.).

13. Skargi miast śląskich oraz listy Ferdynanda w sprawie wprowadzenia nowych ceł we Wschowie polskiej (1555-56).

14. Glejt królewski dla Bony, królowej polskiej, na przejazd przez Śląsk i Morawy do Italii (1556 r.).

15. Konfiskata towaru kupców krakowskich w Pradze z powodu nieopłacenia cła (sprawozdanie urzędnika komory celnej, list Zygmunta Augusta do Ferdynanda oraz suplika krakowian w tej sprawie 1556 r.).

16. Materiały dotyczące poselstwa Ferdynanda do Zygmunta Augusta (Piotrków, 1556 r.).

17. Materiały dotyczące działalności komisji wyznaczonej do rozpatrzenia sporów granicznych polsko-śląskich oraz dla uregulowania spraw monetarnych (1558 r.).

18. Korespondencja biskupa kujawskiego Jakuba Uchańskiego z biskupem krakowskim i podkanclerzym Filipem Padniewskim z pocz. 1562 r. Porusza m.in. kwestię następstwa na biskupstwo kujawskie oraz obsadzenia biskupstwa chełmińskiego, sprawy pomocy cesarzowi na wojnę antyturecką itp.

19. Ludwik Montius, wysłaniec polski na sobór trydencki, donosi Zygmunutowi Augustowi o przebiegu obrad (29 IV 1562 r.). Informuje m.in. o sporze ks. Ferrary z ks. Florencji i o staraniach pierwszego, aby zapewnić sobie pomoc Polski, porusza sprawę duchownego — reprezentanta Polski na soborze (biskup warmiński) i podkreśla konieczność wykorzystania autorytetu króla w stosunku do ksiąząt protestanckich Niemiec w celu pokojowego zakończenia zamieszek religijnych. Donosi również o wydanym przez króla hiszpańskiego rozporządzeniu wypłaty tzw. sum neapolitańskich oraz o staraniach Kromera o rozmowę z Katarzyną Fregamosa w Veronie.

20—21. Materiały dotyczące zatargu Gdańska z Zygmuntem Augustem i działalności komisji królewskich w Prusach w latach 1568-9. Spory pieniężne między Gdańskiem a królem polskim (1569-71).

22. Interesujący list nieznanego autora z dnia 13 IV 1570 r. adresowany do biskupa St. Karnkowskiego. Wspomina o jego działalności w Gdańsku, donosi o planowanym zjeździe hereetyków oraz o przygotowaniach czynionych przez pana Czachowskiego z wojewodą sieradzkim i Andrzejem Zborowskim do zbrojnego zajęcia Tarnowa.

23. List uwierzytelniający Jana szwedzkiego dla sekretarza Andrzeja Spiela, wysłanego na dwór Zygmunta Augusta (6 XII 1570 r.).

24. List cesarza Maksymiliana II do Zygmunta Augusta w sprawie mieszczanina wrocławskiego, Mikołaja Rödiger, procesującego się z Janem Seidelmaier z Torunia o pewne sumy pieniężne (9 XI 1570 r.).

25. Różne materiały dotyczące wojny północnej, blokady żeglugi narewskiej i kongresu szczecińskiego (1563-70).

26—27. Korespondencja z r. 1571 w sprawie werbunku żołnierzy niemieckich przez w. księcia moskiewskiego (listy margrabiego brandenburskiego Albrechta Fryderyka oraz księcia Kurlandii Gottharda Kettlera do Zygmunta Augusta).

28. Odpowiedź cesarza Maksymiliana II na pismo Zygmunta Augusta w sprawie margrabiego brandenburskiego, Albrechta Fryderyka (21 V 1571 r.).

29. Mandat Zygmunta Augusta z r. 1571 pociągający do odpowiedzialności radę miejską Nowego Sącza za nieposłuszeństwo w sprawie zakazu szynkowania wina, wydane w związku z bojkotowaniem przez miasto ceł królewskich.

30. Dwa listy rady miejskiej Torunia z r. 1571 w sprawie poselstwa na sejm do Warszawy w związku z zajęciem dóbr Bierzglowo i Olesiek w ramach egzekucji dóbr. Zawierają odmowę pożyczania królowi żądanej sumy 4 000 talarów, chyba że w. wym. majątki zostaną miastu restytuowane.

31. Mandat Zygmunta Augusta pociągający do odpowiedzialności radę miasta Ciężkowice w związku z bojkotem ceł królewskich (1571).

32. Materiały z procesu między Stanisławem Grajewskim, dworzaninem króla polskiego, a Janem Borzobohatym Krasieńskim, szlachcicem z łuckiego. Proces toczył się w sprawie sprzedaży pewnych ilości zboża i młyna oraz w sprawie długów (1571).

33. List biskupa ostrzyhomskiego z dn. 18 IV 1571 r. w sprawie studiów włoskich Jana Krasieńskiego, siostrzeńca Franciszka Krasieńskiego, podkanclerzego kor.

34. List uwierzytelniający Gottharda ks. Kurlandii dla jego sekretarza Oswalda Grabowskiego, posługującego na dwór polski (oryg. łac. 14 VIII 1571 r.).

35. Materiały dotyczące zgonu króla węgierskiego, Jana Zygmunta II, siostrzeńca Zygmunta Augusta (1571).

36. Dwa listy biskupa kujawskiego, St. Karnkowskiego (z 20 XI 1571 r. i z 12 VI 1572 r.) do podkanclerza i biskupa krakowskiego, Fr. Krasieńskiego, zawierające charakterystykę Zygmunta Augusta, uwagi o stosunku króla do religii, o jego wewnętrznym rozprzężeniu, wreszcie zaś informacje o chorobie królewskiej.

37. Sprawy tureckie (informacje z Konstantynopola, przeznaczone dla Zygmunta Augusta, o stosunku Turcji do Polski, o wojnie z Wenecją, o sprawach mołdawskich itd.), materiały dotyczące pertraktacji polskich w Wiedniu z cesarzem, wznowienia żeglugi narewskiej itp. (1751-72).

38. Protestacja margrabiego brandenburskiego Albrechta Fryderyka przeciw apelacji od sądów pruskich do króla polskiego oraz przeciw posunięciom wojewody chełmińskiego Jana Działyńskiego (1571-74).

39. Materiały dotyczące poselstw Albrechta Fryderyka brandenburskiego wysy-

ianych do Zygmunta Augusta i do stanów polskich w sprawach lennych (1571-75).

40. Koncept umowy dzierżawnej: biskup krakowski wypuszcza warendę dobra Złota w sandomierskim staroście stężyckiemu Bartłomiejowi Zielińskiemu de Zielonka na 2 lata za roczny czynsz 1 000 florenów polskich (1572 r.).

41. List dziękczynny niejakiego Kaspra Rokes z Fogacs do Wawrzyńca Goslickiego, kanonika plockiego, z wyrazami wdzięczności za zjednanie mu łaski królewskiej (8 IV 1572 r.).

42. List Konstancyjna Ferbera z dn. 28 VII 1572 r. (oryg. łac.) do biskupa krakowskiego i podkanclerzego polskiego Fr. Krasieńskiego w sprawie sum pożyczonych niegdyś Zygmuntovi Augustowi.

43. Listy księcia bawarskiego Fryderyka (oryg. łac. z dn. 16 IV 1572 r.) oraz margrabiego brandenburskiego Jerzego Fryderyka (oryg. łac. z dn. 5 V 1572 r.) do Zygmunta Augusta w sprawie wolnego zakupu bydła w Polsce.

44. List cesarza Maksymiliana z dn. 24 I 1572 r. (oryg. łac.) do wysłanego z poselstwem do Polski opata wrocławskiego Jana Cyrusa w sprawie uwolnienia aresztowanego we Lwowie niejakiego Il Valenta.

45. Koncept glejtu Zygmunta Augusta dla będącego w jego służbie szlachcica Walentyna Grodzieńskiego (1572).

46—49. Materiały dotyczące śmierci Zygmunta Augusta i bezkrólewia (1572-73).

50. Różne papiery (rachunki i listy z lat 1572-73) ze spuścizny Wawrzyńca Goslickiego, kanonika krakowskiego i proboszcza sądzińskiego.

51. Korespondencja bpa krakowskiego Franciszka Krasieńskiego z Jerzym Jicińskim w sprawie prepozytury plockiej (1572).

52. Krzysztof Podoski do Wawrzyńca Goslickiego w sprawie glejtu na pędzone z Rusi bydło (3 VI 1573 r.).

53. Listy dotyczące sporu między dziekanem sandomierskim M. Wielickim a proboszczem z Trzowa w sprawie należnych od tego ostatniego 35 grzywien rocznego czynszu (1573).

54, 56, 57. Różne mandaty i rozporządzenia Henryka Walezego z r. 1574.

55. Materiały dotyczące przebiegu wojny polsko-moskiewskiej 1570 r.

58. Korespondencja niejakiego St. Dobrzykowskiego z proboszczem krakowskim w sprawie wypłaty 30 fl. polskich (1586).

MS POL. II:

1. Pokażny plik materiałów dotyczących śmierci Zygmunta Augusta i elekcji Henryka Walezego (1572-74).

2. Pisma dotyczące ucieczki Walezego z Polski (korespondencje Walezego z senatorami polskimi, zjazd w Stężycy, „Rozmowa o odiezdzie s Polski Regi Christianissimi Galliarum et Poloniae“ etc., 1574-75).

3—4. Materiały dotyczące zwołania sejmu i zaopatrzenia Anny Jagiellonki (1574).

5. List Albrechta Fryderyka, margr. brandenburskiego, z dn. 17 VI 1574 r. do Henryka Walezego w sprawie wysłania do zagrożonych zamieszkami Prus specjalnej komisji.

6. Konfederacja województwa sandomierskiego z r. 1574.

7. Korespondencja w sprawie zaopatrzenia zamku tykocińskiego 1574 r.

8. Mandat Henryka Walezego do starosty spiskiego Jana Maciejowskiego, wzbraniający mu poboru bezprawnych danin od miasta Lubowli (1574).

9. Pismo Feliksa Parysa, kasztelana warszawskiego i starosty czerskiego, do senatorów w sprawie odszkodowania za bydło pobrane panu Karnickiemu z Latowic (1574).

10. List książąt szczecińskich Jana Fryderyka i Ernesta Ludwika w sprawie zwrotu pożyczonych królowi polskiemu na wojnę z Moskwą 100 000 talarów (20 IX 1575 r.).

11. Materiały dotyczące kandydatur na tron polski (1575).

12. Pismo starosty czerkaskiego Michała Wiśniewskiego do senatorów Litwy w sprawie pieniędzy na reperacje zamku w Czerkasach oraz na zaopatrzenie go w żywność i amunicję (11 V 1575 r.).

13. Mikołaj Buczacki z Tworowa wysłał starostę trembowelskiego do senatorów polskich (18 V 1575 r. oryg. polski).

14. Patenta Henryka Walezego z 22 IV 1574 r. oznajmiające o koronacji i objęciu rządów (killkadziesiąt egz.).

15. Pokażny plik materiałów z lat 1575-77 dotyczących bezkrólewia po ucieczce Walezego i podwójnej elekcji na tron polski. Jest tu m. in. instrukcja Maksymiliana II z 1 IV 1576 r. dla Władysława z Lobkowic, Fryderyka z Żerotina i innych posłów cesarskich do Warszawy (oryg. niem. i łac.), jest oddzielna instrukcja Maksymiliana z 1 IV 1576 r. (kopia niem.) dla Jana Kochlitzkiego, delegowanego dla pertraktacji ze stanami Litwy, dalej szereg listów Maksymiliana z kwietnia 1576 r. do możnych polskich i do posłów czeskich, rachunki z sum wypłaconych stronnikom austriackim itp. List Mondeniego do Wł. z Lobkowic z dn. 2 VII 1576 r. (oryg. włoski), sprawozdania posłów i ich listy do Maksymiliana, a także korespondencja posłów z różnymi magnatami polskimi — głównie lato 1576 r.

16. Materiały dotyczące aresztowania posłów Stefana Batorego i innych Polaków w Ratyzbonie jako odwet za represje, które spotkały na terenie Prus wysłannika cesarskiego Henryka von Kurzbach (1576 r.).

17. Memoriał w sprawie sytuacji i stosunków zagranicznych Polski (1576 r.).

18. Pismo ks. brzesko-legnickiego do stanów polskich w sprawie uwolnienia Andrzeja Górki, kasztelana międzyrzeckiego (oryg. łac. z 13 III 1576 r.).

19. Pismo książąt szczecińskich Jana Fryderyka i Ernesta Ludwika do Stefana Batorego w sprawie zawisłości lennej z Lęborka i Bytowa 14 VIII 1576 r.

20—25. Różne pisma Stefana Batorego: konsens dla urodzonego Jana Chotowskiego na dożywotnie posiadanie parceli we wsi Lednica Czarna (28 V 1576 r.), list do wojewody ruskiego w związku z koniecznością rozdziału pełnionych przez urzędów (5 XII 1576 r.), listy do Jana II szwedzkiego (15 IX 1576 r.) i do Albrechta Fryderyka pruskiego (22 IX 1576 r.) itd.

26. Konstytucja sejmu walnego koronacyjnego z r. 1576.

MS POL. III:

1. Pismo Jana Kościeleckiego do cesarza Ferdynanda w sprawie Żydów poznańskich (1 VIII 1562 r.).

2—3. Różne materiały dotyczące poselstwa czeskiego i pertraktacji czesko-polskich z lat 1611-12.

4. Materiały dotyczące podróży ks. Radziwiłła przez Czechy do Włoch (1653 r.).

5. List Marii Glińskiej do wuja, Wawrzyńca Goslickiego, kanonika krakowskiego, z podziękowaniem za okazane dobrodziejstwa (org. polski bez daty).

6. Materiały dotyczące ugody sandomierskiej z r. 1570 (m. in. imienne spisy uczestników zjazdu).

7. Materiały dotyczące elekcji Władysława IV.

8. Pismo posła szwedzkiego A. Lorichiusa w sprawie mieszczanina rewalskiego Jana Wangners i aresztowanych mu w Gdańsku futer sobolich (bez daty).

9. Koncept pisma Rudolfa II do Zygmunta III z 14 II 1595 r. w sprawie Jerzego Gareck.

10. Materiały dotyczące rokowań polsko-czeskich z lat 1580-81. Są tu listy bpa wrocławskiego i opata wrocławskiego, korespondencja Wilhelma z Rożmberka, listy Rudolfa II, szereg oświadczeń różnych osób w sprawie szkód wyrządzanych przez Polaków mieszkańcom Śląska itp.

11. Różne materiały z lat 1575-1576 dotyczące podwójnej elekcji na tron polski.

12. Komisja królewska w sprawie spornych granic województw brzeskiego i podlaskiego (1576-7 r.).

13. List Jakuba Rokossowskiego, podskarbiego koronnego, do Władysława z Lobkowic w sprawie zapewnienia polskim kupcom dogodnych warunków handlu na terenie Czech (oryg. polski z 5 VI 1576 r.).

14. Materiały dotyczące zatargu Gdańska z Batorym 1576-77 r.

15. Rokowania polsko-tureckie 1577 r.

16. Materiały dotyczące opodatkowania Prus Książęcych 1577 r.

17. List Piotra Zborowskiego, wojewody krak., do Wawrzyńca Goslickiego, kanonika krak. i proboszcza w Stobnicy, z podziękowaniem za okazaną życzliwość i informacjami o sytuacji kościoła w Stobnicy (10 XI 1577 r., oryg. polski).

18. Materiały dotyczące pożyczki udzielonej przez Władysława z Lobkowic Piotrowi Zborowskiemu (lipiec 1577 r.).

19. Listy St. Górki, wojewody poznańskiego, i Andrzeja Opalińskiego, marszałka w. koronnego, do Jana z Lobkowic jako zwierzchnika komory czeskiej w sprawie 300 talarów pożyczonych przez Żyda Meiera z Poznania Żydowi Samuelowi z Pragi (14 V 1578 i 8 VII 1578 r.).

20. Odpowiedź Zygmunta Augusta na poselstwo finlandzkie w sprawie małżeństwa królowny Katarzyny. Sprawy pożyczki na umocnienie zamków w Inflantach.

21. Materiały dotyczące aresztowania towaru kupców krakowskich w Pradze (por. Pol. I nr 15).

22. Kopia pisma cesarskiego z dn. 7 VI 1660 r. w sprawie spadku po zmarłym na terenie Austrii polskim biskupie oraz inne materiały dotyczące tej kwestii (1660-61).

MS POL. IV:

1. Materiały dotyczące sporu i procesu między Michałem Sędziwojem ze Skorka a zbiegłym z Polski Mikołajem Vicke i Piotrem Tarnowskim z Tarnowa (1604 r.).

2. Stefan Batory powiadamia starostę brzeskiego Hieronima Mieleckiego o wysłaniu królewskiej komisji dla rozgraniczenia dóbr królewskich, leżących w tym starostwie, od dóbr kapituły wrocławskiej (23 VIII 1584 r.).

3-4. Listy gratulacyjne do Andrzeja Batorego z okazji otrzymania przezeń godności kardynalskiej (1584 r.). Listy Jana Zamojskiego do tegoż A. Batorego — m. in. w sprawie wymiany z biskupem kamienieckim wsi Praga k. Warszawy na pewne dobra biskupstwa leżące w pobliżu granicy tureckiej (1585 r.).

5. Pełnomocnictwo nuncjusza apostolskiego w Polsce Hieronima Boviusa dla proboszcza z Dorpatu Tomasa Lanchowiusa w sprawie przyjmowania na łono kościoła nawróconych heretyków (14 X 1585 r.).

6. List Bartłomieja Smaczewskiego, administratora dóbr biskupich, do biskupa kamienieckiego Wawrzyńca Goslickiego (informuje m. in. o procesach, o stłumieniu wrzenia ludności, o ucieczce Buczeckiego itp.) z dn. 16 VI 1586 r. oraz pismo Walentyna Goslickiego w sprawie procesów i uzyskania wsi Praga od kanclerza Zamojskiego z dn. 6 XII 1586 r.

7. Pismo w związku z powrotem Andrzeja Olszewskiego z niewoli moskiewskiej (15 XI 1586 r.).
8. Lista zarzutów, wysuwanych wobec króla przez przeciwników Batorego (bez daty).
9. Korespondencja kardynała Jerzego Ossolińskiego z kardynałem Andrzejem Batorym (1587 r.).
10. Materiały dotyczące zajęcia na terenie Czech sreber należących do Zygmunta III, wysłanych do Norymbergi w celu przeróbki i naprawy (1607-1609).
11. Akta dotyczące kandydatury habsburskiej na tron polski (1587-89).

*

Obok tych materiałów w dziale Stara Manipulacja można znaleźć także inne źródła dotyczące spraw polskich. Są to głównie akta z zespołów „Zoll“ i „Commerz“, odnoszące się do handlu polskiego, zwłaszcza do handlu polskim bydłem w Czechach w interesującym nas okresie (sygn. C-65-25, C-65-55, Z-1-1, Z-1-2, Z-1-9, Z-1-19). Podobny charakter nosi także zespół „Zoll“ w dziale Nowa Manipulacja, w którym również znajdujemy cenne informacje z zakresu kontaktów handlowych polsko-czeskich w XVI i XVII wieku (zob. sygn. Z-1-1/1, Z-1-1/7, Z-1-28).

*

Duży zasób wiadomości o stosunkach polsko-śląskich i polsko-czeskich znajdujemy w dziale Registra, zawierającym kopie pism i listów, wychodzących z królewskiej czeskiej kancelarii. Na pierwszy plan wysuwa się tu obfita korespondencja Ferdynanda I w związku z prowadzonymi z jego ramienia rokowaniami polsko-czeskimi w sprawach handlu śląskiego, regulacji stosunków monetarnych, sporów granicznych i celnych, wreszcie zaś licznych pretensji poddanych obu stron w kwestii wyrządzonych wzajemnie szkód. Wykaz tych materiałów przedstawia się następująco:

Rokowania w sprawie wznowienia handlu polsko-śląskiego i rozstrzygnięcia sporów granicznych:

Rok 1530 — RG nr 6 s. 34-38, RG nr 14 s. 50, 65, 89.

Rok 1534 — RG nr 12 s. 25-27, 119, 130, 189.

Rok 1539 — RG nr 18 s. 311-312 oraz RG nr 20 s. 159, 207, 216-17.

Rok 1551 — RG nr 48 s. 203-210, 259.

Spory graniczne i szkody wyrządzane poddanym. Sprawa Jana von Rechenberg. Spory o dobra von Kurzbacha:

Rok 1530 — RG nr 6 s. 230, 454, 535, 548.

Rok 1533 — RG nr 11 s. 148, 162 oraz RG nr 12 s. 36, 83.

Rok 1554 — RG nr 54 s. 97, 21, 182.

Zatarg z Głogowem. Sprawa celi i dróg w handlu polsko-śląskim:

Rok 1531 — RG nr 7 s. 70-72, 75, 426, 429.

Rok 1539 — RG nr 21 s. 156, 170, 245, 272, 327, 331-4, 347, 377, 402-5 oraz RG nr 23 s. 2, 37, 51, 61-63.

Rok 1542 — RG nr 25 s. 196-8, 208.

Rok 1543 — RG nr 26 s. 70, 77, 81.

Rok 1589 — RG nr 55 s. 161, 164, 208.

Fałszowanie monety: rok 1531 — RG nr 7 s. 202.

Interwencja polska na Węgrzech: rok 1532 — RG nr 9 s. 138.

Wtargnięcie Polaków na Śląsk i spustoszenie wsi należącej do margrabiego brandenburskiego:

Rok 1533 — RG nr 11 s. 163, RG nr 12 s. 189, RG nr 14 s. 50, 65, 89.

Rok 1534 — RG nr 12 s. 25, 27, 110, 130.

Sprawa Jana Planknera i Wilhelma Kuny: rok 1534 — RG nr 12 s. 26-27 oraz RG nr 34 s. 146, 147.

Sprawy graniczne. Układ z roku 1535: RG nr 14 s. 12, 13, 20, 45, 88, 89 oraz RG nr 17 s. 27.

Zakaz handlu ze Śląskiem i pertraktacje w tej sprawie. Handel polsko-węgierski:

Rok 1538 — RG nr 18 s. 360, 444, 458, 463, 464, 483-86, 504, 509, 524, 540-41 oraz RG nr 20 s. 51, 52, 55.

Małżeństwo Zygmunta Augusta z Elżbietą Habsburżanką:

Rok 1542 — RG nr 25 s. 169, 183-6, 221.

Rok 1543 — RG nr 26 s. 6, 23-27, 48-50.

Rok 1546 — RG nr 26 s. 54 oraz RG nr 36 s. 144.

Sprawa zamknięcia dróg z Polski na Śląsk. Kontakty gospodarcze:

Rok 1544 — RG nr 30 s. 9, 18, 49, 151, 167-171, 174, 216, 240 oraz RG nr 33 s. 57-61, 68.

Rok 1546 — RG nr 33 s. 93, 157 oraz RG nr 36, s. 30-32, 34, 187, 212, 243.

Rok 1550 — RG nr 40 s. 142 oraz RG nr 47 s. 153, 186, 206, 256, 274, 311.

Drogi handlowe z Niemiec, Czech i Śląska do Polski:

Rok 1545 — RG nr 33 s. 54, 153 oraz RG nr 44 s. 38.

Rok 1549 — RG nr 44 s. 31, 109, 139, 273.

Ekscesy Ślązaków i Łużyczan. Sprawy graniczne:

Rok 1545 — RG nr 33 s. 163-5, 211, 239-40.

Rok 1546 — RG nr 36 s. 30-32, 34, 187.

Rok 1547 — RG nr 40 s. 94 oraz RG nr 52 s. 15.

Rok 1550 — RG nr 36 s. 212 oraz RG nr 47 s. 308, 311, 387.

Polsko-śląskie spory graniczne:

Rok 1549 — RG nr 44 s. 31.

Rok 1551 — RG nr 48 s. 51-54, 72, 143, 184-7, 210, 224-227, 259, 278, 280, 316.

Rok 1554 — RG nr 54 s. 21, 46 oraz RG nr 55 s. 150.

Rok 1559 — RG nr 64 s. 70, 165-8, 193, 225-28, 238, 271.

Wysyłka łosi i żubrów z Polski do królewskich ogrodów zoologicznych w Podiebradach i Pradze:

Rok 1549 — RG nr 45 s. 61 oraz RG nr 46 s. 118, 125.

Rok 1563 — RG nr 69 s. 348.

Rok 1568 — RG nr 82 s. 216, 275.

Sprawa małżeństwa Zygmunta Augusta: rok 1553 — RG nr 49 s. 340.

Wtargnięcie Polaków na Śląsk: rok 1554 — RG nr 54 s. 1, 155, 156, 160, 161.

Wizytacja klasztorów cysterskich na Śląsku i Morawie: rok 1554 — RG nr 54 s. 120, 121.

Sprawy księstwa opolsko-raciborskiego: rok 1556 — RG nr 60 s. 47.

Handel polską solą: rok 1557 — RG nr 60 s. 105, 106.

Skargi kupców śląskich w związku z nowymi cłami nałożonymi w Polsce. Interwencje w tej sprawie: rok 1560 — RG nr 67 s. 253, 289, 293 oraz RG nr 68 s. 248.

Arcyks. Ferdynand przesyła swej siostrze Katarzynie, królowej polskiej, psy myśliwskie: rok 1563 — RG nr 69 s. 351.

Wywóz żelaza styryjskiego do Polski i na Ruś: rok 1565 — RG nr 79 s. 366.

Handel polsko-czeski: rok 1567 — RG nr 78 s. 225.

Aresztowanie 3 polskich szlachciców przez Zygmunta von Kurzbach: rok 1571 — RG nr 77 s. 222, 226.

Sprawa pretensji Henryka, ks. legnickiego, do księstwa mazowieckiego: rok 1573 — RG nr 77 s. 259.

Elekcja na tron polski:

Rok 1573 — RG nr 77 s. 261, 270.

Rok 1576 — RG nr 93 s. 236, 284, 315.

Poselstwa czeskie do Polski:

Rok 1574 — RG nr 68 s. 49, 50 oraz RG nr 90A s. 42, 160, 333, 365, 385.

Rok 1575 — RG nr 93 s. 74, 78, 89, 105.

Rok 1576 — RG nr 90B s. 699, 712, RG nr 93 s. 74, 78.

Potajemny zakup broni i werbunek żołnierzy w ziemiach królestwa czeskiego przez braci Zborowskich:

Rok 1576 — RG nr 93 s. 190 oraz RG nr 97 s. 107.

Aresztowanie Polaków w Czechach:

Rok 1576 — RG nr 93 s. 371, 383.

Polskie poselstwo w Czechach:

Rok 1577 — RG nr 94 s. 128.

Ucieczka z Polski na teren królestwa czeskiego Mikołaja Brawanskiego i Magdaleny urodzonej von Plankaer, małżonki Adama Oderskiego:

Rok 1600 — RG nr 97 s. 173.

*

Polonica zawiera również w Centralnym Archiwum Min. Spraw. Wewn. dział zwany Listiny. Dla omawianego okresu w dziale tym znalazłam następujące materiały:

List majestatyczny Władysława Jagiellończyka z 1 XI 1505 r., zawierający potwierdzenie długu w wys. 1 000 fl. węg. Barbarze, ks. głogowskiej, obecnie przeoryszy klasztoru w Strzelnie (oryg., sygn. LII, BIV, 451).

List majestatyczny Władysława Jagiellończyka z 11 I 1510 r. z postanowieniem, że księstwa śląskie oraz Górne i Dolne Łużyce nie mogą być nigdy od korony czeskiej odłączone (kopia, sygn. L II BV 503).

Uгода z dn. 30 IV 1521 między Janem, ks. opolsko-głogowskim, a margrabią brandenburskim i księciem raciborskim w sprawie sukcesji (oryg., sygn. L II C IV 672).

Konfirmacja przywilejów i wolności Śląska przez Ferdynanda I z dn. 29 V 1527 r. (kopia, sygn. L II C V 731).

Czeskie stany zatwierdzają dn. 26 VIII 1528 r. prawa i przywileje nadane ks. Janowi opolsko-głogowsko-raciborskiemu przez Ferdynanda I (kopia, sygn. L II C V 750).

Instrukcja Ferdynanda I z 11 XI 1528 r. dla komisarzy wysłanych do Polski w sprawie zakazu handlu ze Śląskiem i Węgrami (oryg., sygn. L II C V 741).

Przywilej Jana ks. opolsko-głogowsko-raciborskiego z dn. 20 III 1531 r. dla Daniela Ziemetzkiego (org., sygn. L II D I 816).

Pismo Ferdynanda I z 24 IV 1548 r. do urzędników śląskich w sprawie wypłaty procentów należnych wierzycielom z Pięknych Kątów (Schoenaich) — (oryg., sygn. L II F I 1318).

Vidimus rady Wrocławia z dn. 31 X 1548 r. w sprawie zasekwestrowanych dóbr po Hansie Popplau (kopia, sygn. L II F I 1329).

Kontrakt małżeński z dn. 5 VI 1586 r. między Fryderykiem, ks. legnickim, a Sydonią Marią, ks. cieszyńską (kopia, sygn. L II H V 2270).

Rozporządzenie Joachima Fryderyka, ks. na Legnicy i Brzegu, z dn. 8 IV 1595 r. w sprawie jego posiadłości na wypadek śmierci bez pozostawienia potomka płci męskiej (oryg., sygn. L II J III 2411).

Pismo tęgoż z dn. 8 IV 1595 r. w sprawie bicia monety (oryg., sygn. L II J III 2412).

Assecuratio confoederationis Provinciae Silesiae cum rege et regno Poloniae contra Turcos z dn. 4 IV 1596 r. (oryg., sygn. L II J II 2422).

*

Interesujące dla polskiego badacza źródła znajdują się również w zbiorze Patenta. Znajdujemy tu m. in. patenty Ferdynanda I z 1551, 1556, 1557 i 1558 roku w sprawie poboru ceł na Śląsku (sygn. 19, 23, 24, 32), patenty Leopolda I z 1667 i 1668 roku określające kurs monety polskiej na terenie królestwa czeskiego (sygn. 592, 594), patent tegoż panującego z dn. 1 VI 1671 r. w sprawie handlu obcym bydłem na Morawach (sygn. 605) itd.

Grupę akt dotyczących sporów granicznych śląsko-polskich w omawianym okresie znajdujemy w dziale Hranični Spisy (Fasc. N-10).

Liczne polonica z XVI, zwłaszcza zaś z XVII wieku, znajdują się w dziale Stare Militare Centralnego Archiwum Min. Spraw Wewn. Ze względu na brak inwentarza jedyną pomocą w orientowaniu się w zasobach tego działu są kilkutomowe „Regesta fondu militare“ wydawane przez Fr. Roubika, a następnie przez V. Liwę od r. 1937². Wśród poloniców w dziale Militare znajdujemy listy Krzysztofa i Mikołaja Szydłowieckich z 1527 r.³, zwolnienie od ceł dla Jana Krzysztofa Tarnowskiego na przewóz przez Czechy uzbrojenia zakupionego w Norymberdze⁴, korespondencję Rudolfa II z biskupem wrocławskim w sprawach polskich⁵, wzmianki o werbowaniu żołnierzy na Śląsku i w Czechach do Polski⁶ itp. Najliczniejszą i najciekawszą grupę stanowią materiały z okresu wojny trzydziestoletniej. Należy do nich korespondencja króla „zimowego“ Fryderyka oraz zbuntowanych panów czeskich i śląskich z r. 1620 w sprawie wtargnięcia lisowczyków na Śląsk i na Morawy oraz w sprawie pertraktacji z Polakami⁷, dalej listy Ferdynanda II, Lichtenstejna, arcyks. Karola i innych, pisane w okresie 1621-23 w różnych sprawach mających związek z Polską, m. in. o werbunku żołnierzy, o kłopotach, jakie sprawiają przysłani z Polski Kozacy, o grożącym Śląskowi ze strony Polski napadzie tatarskim itp.⁸. Pertraktacje pokojowe polsko-szwedzkie (1625-28) ze zrozumiałych względów również wywoływały komentarze w obozie habsburskim⁹. Najwięcej materiałów dotyczy jednak

² *Regesta fondu militare Arichivu Min. Vnitra RČS w Praze*, t. I, 1527-89, Praha 1937, t. II, 1590-1617, Praha 1938, t. III, 1618-1625, Praha 1951, t. IV, 1626-1635, Praha 1953, t. V, 1636-1639, Praha 1954, t. VI, 1640-1642, Praha 1955.

³ Por. *Regesta* t. I, s. 3.

⁴ Tamże, s. 136 n.

⁵ Tamże, s. 332; t. II, s. 144.

⁶ *Regesta* t. I, s. 332; t. II, s. 458, 459.

⁷ *Regesta* t. III, s. 49, 54, 57, 61, 100, 101.

⁸ *Regesta* t. III, s. 163, 168, 315, 358, 414, 448.

⁹ *Regesta* t. III, s. 807; t. IV, s. 101, 242.

innej sprawy, a mianowicie spustoszeń, jakie w latach trzydziestych dokonywały ciągnące przez tereny Śląska i Czech różne polskie oddziały, będące oficjalnie w służbie cesarskiej, lecz skłonne do buntów i samowoli. W korespondencji Ferdynanda II, Ferdynanda III i najwyższych czeskich, morawskich i śląskich dostojników z tego okresu sprawa ta zabiera wiele miejsca¹⁰. Osobne zagadnienie stanowią z tegoż dziesięciolecia pochodzące wzmianki o staraniach w sprawie zakupu zboża w Polsce na potrzeby cesarskiej armii¹¹.

Ciekawe światło na nieoficjalny udział Polski i Polaków w wojnie trzydziestoletniej rzuca korespondencja Albrechta z Waldsztejna. Obok pewnych listów z zespołu *Stare Militare*¹² w Centralnym Archiwum Min. Spraw Wewnętrznych istnieje odrębny dział, obejmujący całość zachowanych pism z prywatnej kancelarii Waldsztejna — tzw. *Valdštejniana*. Są tu bardzo liczne i interesujące polonica z okresu 1626—1633 (sygn. F 67/50, F 67/51 oraz F 67/52), a więc listy Albrechta z Waldsztejna do króla polskiego lub do innych osób w sprawach polskich (kwestia werbunku żołnierzy, oddziałów polskich, wojny ze Szwecją itd.), dalej listy polskich panujących (Zygmunta III i Władysława IV), korespondencje posłów i agentów króla polskiego (Zygmunta Opackiego, Krzysztofa Lode, Jana Jerzego Tremelliego i Jerzego Ludwika Steinackera), materiały dotyczące kontaktów austriackich i działalności Zamojskiego, Kazanowskiego, Przyjemskiego i innych polskich magnatów itp. Materiały te, łatwo dostępne ze względu na dokładny indeks pomocniczy dla tego działu, są niezbędne przy opracowywaniu dziejów Polski, zwłaszcza zaś dziejów polskiej polityki zagranicznej w okresie wojny trzydziestoletniej.

Archiwum Miasta Pragi również posiada szereg materiałów ważnych dla badacza zwłaszcza gospodarczej historii Polski w XVI i XVII wieku. Są to jednak materiały trudne do opracowania — chodzi bowiem o odnalezienie pojedynczych często informacji, rozsianych w dziesiątkach ksiąg miejskich, co wymaga oczywiście żmudnych, długoletnich poszukiwań. Dzięki uprzejmym wskazówkom dawnego pracownika archiwum dra J. Janačka udało mi się w stosunkowo krótkim czasie dotrzeć do pewnych interesujących źródeł. I tak księga inwentarzy, zawierająca spisy majątków kupców praskich z drugiej połowy XVI w. (rkps 1173), mieści dane o handlu z Polską i ze Śląskiem, prowadzonym przez mieszczan praskich: Szymona Podmanickiego¹³ i Ewę Hendrychową¹⁴. Praskie rejestra celne z roku 1597 (rkps 2054) informują o kupcach z Polski dostarczających do Czech skóry i bydło. O bydło polskim znajdujemy wzmianki także w innych praskich księgach miejskich z drugiej połowy XVI i z początków XVII wieku (por. rkps 1130 s. 256, 523, rkps 79, rkps 162 I 27, rkps

¹⁰ *Regesta* t. IV, s. 386, 387; t. V, s. 43, 56, 57, 70, 76, 77, 86, 87, 88, 89, 99, 100, 106, 107, 108, 109.

¹¹ *Regesta* t. V, s. 153; t. VI, s. 354, 360, 361.

¹² Por. *Regesta* t. III, s. 101, 157, 158, 242.

¹³ O kontaktach Podmanickiego z Polską i Litwą istnieją również wzmianki w szesnastowiecznym kodeksie Dobrzeńskiego (Praha, Strahovska Knihovna).

¹⁴ Por. J. J a n a č e k, *Dejiny obchodu v piedbelhorske Praze*, Praha 1955, s. 193.

2231 s. 74, rkps 2129 s. 119 itd.), podobnie jak o skórach i futrach przywożonych tu z Polski i ze Śląska (rkps 2222 s. 42, 85, 87, rkps 991 s. 73, rkps 5744 s. 4, rkps 1046 s. 70 itd.). Liczne wzmianki o handlu na terenie Pragi śląskim płótnem i chmielem (por. rkps 1381 s. 120 nn., rkps 1210 s. 141, rkps 1211 s. 43, 169, rkps 1214 s. 100 nn., rkps 1174 s. 217, rkps 1175 s. 283 nn., rkps 1129 s. 319-320), kramarskimi wyrobami z Krakowa (rkps 1128 s. 67-8) itd. świadczą o intensywności kontaktów gospodarczych polsko-śląsko-czeskich w XVI i XVII wieku. Zagadnienie to, poruszone już w pracach Florowskiego¹⁵ i Janačka¹⁶, wymaga jednak pełniejszego opracowania.

*

W archiwach pozapraskich polonica odnoszące się do XVI i XVII wieku są również dość obficie rozsiane. Wspomnieć tu trzeba przede wszystkim o archiwum w Iglawie, zawierającym ciekawe materiały dotyczące kontaktów handlowych z Krakowem w XVI w. (por. rkps nr 1888 i 1889), o archiwum w Broumowie (kontakty handlowe z Wrocławiem w pocz. XVII wieku, rkps nr C 3) oraz o archiwum w Trzeboni. To ostatnie zwłaszcza wyróżnia się niezwykle bogactwem zbiorów, wśród których napotkać można interesujące polonica z XVI wieku. Są to materiały dotyczące poselstwa Wilhelma Rožmberka do Polski w 1572 r. (dział *Historica* nr 4834) i w ogóle sprawy elekcji na tron polski (np. odezwa Piotra Zborowskiego w sprawie kandydatury Wilhelma Rožmberka na tron polski). Obok tego dział *Historica* zawiera niezwykle ciekawy zbiór: informacje agentów, utrzymywanych przez Rožmberków w Polsce, którzy mieli za zadanie zbieranie i przekazywanie wiadomości o sytuacji wewnętrznej obserwowanego kraju, o ważniejszych wydarzeniach, nastrojach społeczeństwa itp. Sprawozdania te, w liczbie ponad 100, pisane głównie w języku niemieckim i zawierające interesujące uwagi o stosunkach panujących w Polsce w końcu XVI wieku, czekają dotąd na opracowanie i wykorzystanie przez badaczy.

Archiwum w Trzeboni posiada również pewne materiały dotyczące handlu polskiego w końcu XVI wieku (*Historica* nr 5399).

Inne archiwa czeskie również zawierają interesujące i mało znane naszym historykom polonica. Oto ich zestawienie w chronologicznym porządku, udostępnione mi przez dra J. Polišínskigo:

1278—1743 Śląsk (m. in. materiały dotyczące wojny 30-letniej), Brno, Bočkova Sbirka, G1, Nova Sbirka G2.

1512—1691 Listy królów polskich od Zygmunta I aż do Michała Wiśniowieckiego. Roudnice, B 21.

¹⁵ A. V. Florowski, *Česko-ruske obchodni styky v minulosti*, Praha 1954. Por. tegoż autora *Česke sukno na vychodoevropskem trhu v XVI až XVIII v.*, Praha 1947 oraz *Českomoravske a slezke soukenictvi a vychodoevropsky trh*, „Česky Casopis Historický“ t. XLVI, 1940.

¹⁶ J. Janaček, op. cit.

- 1529—1673 Listy wojewodów legnickich. Roudnice, B 57/9.
- 1552—1560 Kopiarz Joachima z Hradca (m. in. sprawy polskie). Jindřichów Hradec.
- 1557—1625 Listy wojewodów cieszyńskich. Roudnice, B 100.
- 1569—1709 Sprawy polskie. Brno, Boč Sbirka G1.
- 1577—1595 Korespondencja Adama z Hradca z Danii i Polski, Jindřichów Hradec.
- 1585—1593 4 listy St. Pawłowskiego do Adama z Hradca w sprawie elekcji w Polsce. Jindřichów Hradec.
- 1587—1588 Elekcja na tron polski 1587. Jindřichów Hradec.
- 1587—1591 Listy arcyks. Ernesta do Adama II z Hradca w sprawie polskiej elekcji. Jindřichów Hradec.
- 1593 Materiały dotyczące poselstwa Wacława Berky z Dube do Polski. Krzywoklat, Fürst. F.
- 1593—1648 Listy polskich panujących do hr. Slavaty. Jindřichów Hradec.
- 1595 List Zygmunta III do Adama II z Hradca. Jindřichów Hradec.
- XVII wiek Dokumenty dotyczące spraw polskich. Brno, Sbirka Cerroniego G 12.
- XVII wiek Sprawy śląskie (głównie z czasów J. H. Nostitza). Horszowski Tyn, f. Sokolov, FF 9.
- XVII wiek *Acta ex consilio supremae regiaeque curiae ducatus Silesiae* (wzmianki o wojnie polsko-szwedzkiej). Mistek, f. Komora cieszyńska, obecnie arch. Opawa.
- 1608 Misja pana von Proskau do króla Zygmunta. Židlochovice, Mikulov HA, f. 32.
- 1619—1627 *Varia* do dziejów Śląska. Židlochovice, Mikulov, HA f. 268.
- 1618—1637 Listy książąt Lubomirskich. Roudnice, B 51.
- 1621—1650 Akta i listy — Montecucculi, Herberstein, Wrba — dotyczące księstw śląskich. Mistek, f. Komora cieszyńska.
- 1624—1812 Korespondencja Rądziewiczów. Roudnice, B 35.
- 1631—1698 Sprawy Śląskie. Židlochovice, Mikulov, HA 269/270.
- 1634—1656 Korespondencja Piccolominiego z Koniecpolskim, Trzebnickim itd. Nachod, Pic. XIV, nr 30681-30942.
- 1632—1648 Materiały objaśniające stosunki Piccolominiego z Władysławem IV. Nachod, III.
- 1632—1648 Listy Władysława IV. Nachod, Pic. XXXVIII.
- 1643—1680 Korespondencja ks. Jana Adolfa Schwarzenberga z baronem Mayerbergiem. Krumlov Czeski, Johan Adolf 38.
- 1645 i nast. Pisma Magnisa dotyczące Polski i Śląska. Stražnice.
- 1646—1676 Listy jezuitów do hr. Sternberga (polska emigracja do Węgier). Trzeboň, f. Bechyně.
- 1654—1655 Sprawozdania cesarskiego rezydenta z Warszawy, J. Chr. von Fragstein. Židlochovice, Mikulov, HA f. 33.
- 1656—1698 Informacje hr. Bernarda z Herbersteinu, Nostitza i innych o polsko-tatarsko-ruskich walkach. Židlochovice, Mikulov, HA f. 34.
- 1658—1660 Pisma Franciszka Karola z Kolovrat z okresu jego posłowania w Polsce. Rychnow, f. III, d 4, c. 3.
- 1652 Reskrypty Karola Ferdynanda, księcia polskiego. Praga, arch. Nostitzów, obecnie Horszowski Tyn FF 1-6.

- 1669—1682 Reskrypty polskiego króla. Horszowski Tyn, f. Nostitz, FF 1-6.
- 1667—1671 Pisma Meyera z Meyerstergu o wydarzeniach w Polsce. Židlochovice, Mikulov, HA f. 35.
- 1669—1674 Polski sejm i elekcja 1669. Sprawozdania Franciszka Melchiora z Granssu, oraz hr. Schaffgotscha. Židlochovice, Mikulov, HA f. 36.
- 1671—1672 Listy króla i królowej polskich do Nostitz. Horszowski Tyn, f. Sokolov FF 2.
- 1676—1687 Sprawy śląskie. Horszowski Tyn, f. Plana 54.
- 1685—1691 Koresp. Jana Baptysty Romaniego z hr. Nostitzem. Horszowski Tyn, f. Plana, 21, 48, 55.
- 1686—1703 Dyplomatyczna korespondencja z cesarskimi wysłannikami w Polsce (Zierowski, Gottfryd von Schmetbau, von Martinitz, Karl Sedlnitzki, hr. Nostitz). Czeski Krumlow, Ferd, Schwarz. 404.
- 1689—1696 Sprawozdania rezydenta Georga von Schurninsky z Warszawy. Židlochovice, Mikulov HA f. 38.
- 1692 Wrzenie na wsi śląskiej. Židlochovice, Mikulov, HA f. 271.
- 1696 Elekcja w Polsce. Brno, Jaromierzyce, Misz. 54.
- 1696—1698 Oficjalne akta oraz prywatna koresp. hr. Sedlnitzky z Warszawy o spornej elekcji po śmierci Sobieskiego. Židlochovice, Mikulov, HA f. 37.
- 1698—1699 Relacje z Polski hr. Sedlnitzkiego, Brno, Slavkov 37.

Poza tymi materiałami interesujące dla polskiego badacza byłoby zapoznanie się ze źródłami dotyczącymi roli Thurzonów na Morawach i na Śląsku oraz informującymi o ich stosunkach z krakowskimi humanistami (Archiwa w Jaworniku, Kromieryżu i Ołomuńcu). Materiały dotyczące handlu polskiego znaleźć można w księgach miejskich przechowywanych w archiwach miejskich Brna i Ołomuńca. Dla spraw polskich ważna jest także korespondencja z okresu wojny 30-letniej: Ditrichsztejna (Archiwa w Židlochovicach i w Kromieryżu), Magnisa (Arch. Buczowice) Lobkowiców (Patek n. O.) itd. Wśród niej natrafić można także na listy polskie — np. Radziwiłłów (Patek n. O.).

Polonica z drugiej połowy XVII w. a więc z okresu, gdy Habsburgowie ponownie starali się o uzyskanie wpływów w Polsce, znajdują się wśród korespondencji przechowywanej w archiwach w Czeskim Krumlowie (Schwarzenberg), Horsz. Tynie (Nostitzowie), Brnie (Kounicowie), w bibliotece Nar. Muzeum w Pradze (Kińscy); pewne znaczenie mogą mieć także materiały Kolowratów i Sternberków (ANM Praga). Miejskie archiwa morawskie mają z XVII stulecia materiały dotyczące najazdów lisowczyków, emigracji do Polski, pochodu wojsk J. Sobieskiego w 1683 r. Obok materiałów dyplomatycznych i korespondencji znaleźć tu można także polityczną literaturę, drobiazgi dotyczące powstania B. Chmielnickiego itp. (Dział Rękopisów i Starodruków w Bibliotece Uniwersyteckiej w Pradze, Biblioteka Zamkowa w Mnich. Hradiszczu i inne).

*

Jak wynika z powyższego krótkiego przeglądu, archiwa czeskie zawierają poważne zasoby często mało znanych poloniców. Są to bardzo różnorodne materiały dotyczące zarówno kontaktów gospodarczych, jak

i politycznych polsko-czeskich w XVI i XVII w. Ich gruntowne przebadanie mogłoby rzucić światło na wiele zagadnień z dziejów Polski, jak np. na sprawę polskiego handlu zagranicznego w wymienionym okresie, na rolę Polski w wojnie 30-letniej i na problem Śląska, wreszcie zaś na pewne odcinki sytuacji wewnętrznej kraju. Część tych materiałów była wykorzystana m. in. przez J. M a c u r k a w jego licznych pracach z dziedziny styków polsko-czeskich w XVI i XVII wieku.¹⁷ Większość z nich czeka jednak dotąd na opracowanie.

¹⁷ J. Macurek, *Čechove a Polaci v 2 pol. XVI století*, Praha 1948; tenże, *Česke povstani r. 1618-1620 a Polsko*, Brno 1937; tenże, *Diplomaticke poslani Jana Duckera v Polsku r. 1591*, Praha 1929; tenże, *Dozvuky polskeho bezkralovi z r. 1587*, Praha 1929; tenże, *Dziejowe dazenia Czech do zespolenia z Polska*, „Przeгляд Zach.“ 1947, nr 2; tenże, *Jeszcze w sprawie stosunków czesko-polskich w dobie powstania 1618-20*, „Sobótka“ 1951; tenże, *O polsko-czeską wzajemność w dobie czeskiego powstania w l. 1618-20*, „Sobótka“ 1947; tenże, *Zapas Polsku a Habsburku o přístup k Černemu Moři na sklonku XVI stol.*, Praha 1931. Podobną problematyką zajmowali się również: V. Letošník (*Poselstvi Vaclava Berky z Dube... k polskemu dvoru 1593*, *Sbornik venovany J. Bidlowi*, Praha 1928; *Polsko dum Rakousky a Albrecht z Valdštejna*, ČCH, 1934), ze strony polskiej zaś E. Barwiński (*Przymierze polsko-austriackie z r. 1613*, Lwów 1895), A. Masbach (*Kilka kart z dziejów austriacko-szląsko-polskich za Zygmunta III*, „Rocz. Tow. Przyj. Nauk. Pozn.“ t. V oraz *Wiadomości do dziejów polskich*, Wrocław 1860 i *Dwa poselstwa do Polski przez Ślązaków odprawione w l. 1611-20*, „Rocz. Tow. Przyj. Nauk. Pozn.“ t. II), W. Sobieski (*Wilem z Rožmberka a Jan Zamojski*, *Sbornik venovany J. Bidlowi*, Praha 1928), A. Sokołowski, (*Austriacka polityka Zygmunta III*, „Przeгляд polski“ 1878, 79) i A. Szelański (*Przynależność Śląska do Polski za Zygmunta III*, „Tygodnik Ilustr.“ 1902; *Śląsk i Polska wobec powstania czeskiego*, Lwów 1904). W latach 80-tych zeszłego stulecia akcję wydawania drukiem bardziej interesujących poloniców z archiwów czeskich rozpoczął F. Dworski, ogłaszając garść dokumentów w „Sborniku Slovanskim“, założonym w Pradze w r. 1881 przez E. Jelinka. Zamarcie „Sbornika“, który po kilku latach przestał wychodzić, położyło jednak szybki kres temu przedsięwzięciu.